

Pengeinstitutter i Danmark

– virksomhed og regulering

Henrik Barner Christiansen

Susanne Dolberg

Sean Hove

Peter Rostrup-Nielsen

Lars Stage

Henrik Barner Christiansen, Susanne Dolberg,
Sean Hove, Peter Rostrup-Nielsen og Lars Stage
Pengeinstitutter i Danmark – virksomhed og regulering
1. udgave/1. oplag
© Karnov Group Denmark A/S, København 2017

ISBN 978-87-619-3910-4

Omslag: Torben Lundsted, Korsør
Sats og tryk: Specialtrykkeriet Arco

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse
af denne bog eller dele af den er ikke tilladt
ifølge gældende dansk lov om ophavsret.
Alle rettigheder forbeholdes.

Indholdsfortegnelse

Forord	17
1 Pengeinstitutternes rolle i økonomien	21
1.1 Pengeinstitutternes monopol – annoncering efter indlån	22
1.2 Udlån	22
1.3 Betalingsformidling	22
1.4 Handel med værdipapirer mv.	22
1.5 Pengeinstitutternes drift	22
1.6 Risici og behovet for regulering og tilsyn	23
2 Pengeinstitutterne i samfundet	24
2.1 Banker og sparekasser i historisk perspektiv	24
2.1.1 Finanskrisen i 2008	25
2.2 Finansielle koncerner og SIFI'er	31
2.2.1 SIFI'er	32
2.3 Balance- og egenkapitalstørrelser	33
2.4 Likviditetsudvikling og erhvervsobligationer	34
2.5 Crowdfunding	36
2.6 Pengeinstitutterne og informationsteknologien	37
2.6.1 Internet banking – Netbank, smartphones og andre mobile platforme	40
2.7 Pengeinstitutternes indtjening	41
2.8 Udviklingen i indtjeningskilderne og omkostningerne	42
2.8.1 Nettorenteindtægter	43
2.8.2 Gebyrindtægter	44
2.8.3 Kursreguleringer	44
2.8.4 Omkostninger	45
2.8.5 Outsourcing og offshoring	46
2.8.6 Nedskrivninger på udlån	48
2.8.7 Nettoresultat	49
2.8.8 Andre indtjeningskilder	50
2.8.9 Særskat på pengeinstitutterne	50

Indholdsfortegnelse

2.8.10	Afviklingsformuen	52
2.8.11	Kapitalkrav og gearing	52
2.9	Pengeinstitutter og andre finansielle virksomheder	55
2.9.1	Andre virksomheder, der udøver finansielle aktiviteter	57
2.9.2	Brancheglidning – Finansielle konglomerater	58
2.9.3	International virksomhed og det indre marked	61
2.9.4	Udenlandske datterbanker, filialer og grænseoverskridende tjenesteydelser	62
2.9.5	Repræsentationskontorer	63
2.9.6	Det Indre Marked – »Det Europæiske Pas«	63
2.9.7	Aktiviteter, der nyder gensidig anerkendelse	65
2.9.8	Aktiviteter, der ikke står på aktivitetslisterne	67
2.9.9	Grænseoverskridende virksomhed ind i Danmark	68
2.9.10	Systemisk vigtige filialer – »Significant branches«	68
2.9.11	Pengeinstitutternes eneret er en begrænset ret	69
2.9.12	Indlån og andre midler, der skal tilbagebetales	70
2.9.13	Lov om finansiel virksomhed	72
2.9.14	EU-regulering	73
2.9.15	CRD IV og CRR	74
2.9.16	Basel Komitéen	74
2.9.17	Tilladelse til at udøve finansiel virksomhed	76
2.9.18	Betingelser for en tilladelse som pengeinstitut	77
2.9.19	Kapitalkrav	77
2.9.20	Filialer	78
2.10	Realkreditsektoren	78
3	Pengeinstitutvirksomhed	80
3.1	Generelt om virksomhedsområdet	80
3.2	Indlån	82
3.3	Særlige indlån	83
3.4	Pensionsopsparing	84
3.5	Udlån	87
3.6	Garantier	87
3.7	Boliglån – særligt dækkede obligationer	88
3.8	Oprettelse og omstrukturering af erhvervsvirksomheder	89
3.9	Leasing	89
3.10	Pengeinstitutvirksomhed er en retlig standard	90

3.11	Accessorisk virksomhed	90
3.12	Ejendomsformidling	92
3.13	Skødeskrivning	92
3.14	Anden virksomhed i fællesskab med andre virksomheder	93
3.15	Betalingsformidling	94
3.15.1	Infrastrukturaftalerne	95
3.15.2	Udfasningen af checks	96
3.15.3	Nationalbankens rolle i betalingsformidlingen	96
3.15.4	Digital Tinglysning	97
3.15.5	e-engagement	98
3.15.6	Samarbejdet om NemID	98
3.15.7	Internet betalinger	98
3.15.8	Afvikling af værdipapirhandler i VP	99
3.15.9	Nets	99
3.15.10	Dankort	100
3.15.11	MobilePay	100
3.15.12	Betalingstjenester i EU	101
3.15.13	Lov om betalingstjenester	102
3.15.14	Konto til konto-overførsler	103
3.15.15	Validering	104
3.15.16	Kundens adgang til beløbet på kontoen	105
3.15.17	Hæftelses- og ansvarsregler	105
3.15.18	Gebyrer	105
3.15.19	International betalingsformidling	106
4	Pengeinstitutterne og deres kunder	109
4.1	Det kundepolitiske sigte	109
4.2	Adgang til en bankkonto	110
4.3	Henvendelse til kunder	112
4.3.1	Uanmodede henvendelser	112
4.3.2	Direkte markedsføring (uanmodet henvendelse til bestemte aftagere)	113
4.3.3	Henvendelse om rådgivning	113
4.3.4	Fjernsalg og møder uden for fast forretningssted	114
4.4	God skik-regelsættet	115
4.4.1	Markedsføringsloven	115
4.4.2	God skik-begrebets indhold og regulering	116
4.4.3	Generalklausulen	116
4.4.4	Markedsføring	117

Indholdsfortegnelse

4.4.5	Skriftlighed – væsentlige forudsætninger	118
4.5	Rådgivning	119
4.5.1	Den konkrete rådgivning.	119
4.6	Rådgivning om lån med pant i fast ejendom	121
4.7	Investeringsrådgivning	123
4.7.1	Investorbeskyttelsesbekendtgørelsen	124
4.7.2	»Best execution«.	127
4.7.3	Nye regler i MiFID II og MiFIR	127
4.7.4	Regler om central investorinformation om visse investeringsprodukter	132
4.8	Risikomærkning og certificering.	133
4.8.1	Risikomærkning af investeringsprodukter	133
4.8.2	Risikomærkning af lån.	134
4.8.3	Certificering af bankrådgivere	134
4.9	Kapitalindskud, egne aktier, garantbeviser og andelsbeviser mv.	135
4.10	Loyalitetsprogrammer	136
4.11	Pengeinstitutternes rådgivningsansvar	136
4.11.1	Tilsidesættelse af offentligretlige forskrifter.	138
4.11.2	Kundens forhold	139
4.11.3	Andre forhold.	140
4.11.4	Retspraksis	141
4.12	Forebyggelse af hvidvask af udbytte og terrorfinansiering.	142
4.12.1	Hvidvask og terrorfinansiering	142
4.12.2	Pengeinstitutternes forpligtelser.	143
4.12.3	»Kend din kunde«.	143
4.12.4	Overvågning af kundeforholdet og kundens transaktioner	145
4.13	Klagemuligheder	146
4.13.1	Pengeinstitutankenævnet	147
4.13.2	Forbrugerombudsmanden	148
4.13.3	Finanstilsynet	149
4.14	Garantiformuen	149
5	Ledelse og styring.	151
5.1	Ledelsessystemet.	151
5.2	Governance.	152
5.2.1	Corporate governance i soft law	152
5.2.2	Lovregulering af governance i pengeinstitutter	153
5.3	Krav til ledelsen	154

5.3.1	Egnethed og hæderlighed – »fit & proper«	154
5.3.2	Begrænsninger i antallet af ledelsesposter	156
5.3.3	Bestyrelsens kollektive viden og erfaring	156
5.3.4	Uafhængige bestyrelsesmedlemmer	158
5.3.5	Særlige regler for evaluering og supplering af bestyrelsen og direktionen	159
5.3.6	Medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmer	159
5.4	Særlige forholdsregler for ledelsesmedlemmer	160
5.4.1	Eksponeringer mod ledelsesmedlemmer	161
5.4.2	Spekulation	161
5.4.3	Ledelsens andre hverv	163
5.5	Det konkrete bestyrelsesarbejde	165
5.5.1	Bestyrelsesmøder	166
5.5.2	Risikoudvalg	170
5.5.3	Revisionsudvalg	170
5.5.4	Virksomhedsstyring – organisatoriske krav	171
5.5.5	Genopretningsplaner	171
5.5.6	Pengeinstituttet som værdipapirhandler	172
5.5.7	Bestyrelsens retningslinjer til direktionen	172
5.6	Direktionens arbejdsopgaver	173
5.7	Interne kontrolprocedurer	175
5.8	Risikoansvarlig og risikostyringsfunktion	178
5.9	Complianceansvarlig/Compliancefunktionen	179
5.10	Koncernledelse	180
5.11	Ledelsesansvar	181
5.12	Tavshedspligt	183
5.12.1	Særlige regler, der tillader videregivelse af kundeoplysninger	185
5.12.2	Lov om behandling af personoplysninger (persondataloven)	188
5.12.3	Databeskyttelsesforordningen	189
5.13	Whistleblowerordning	190
5.14	Aflønning	190
5.14.1	Aflønningsudvalg	192
5.15	Repræsentantskab	192
5.16	Generalforsamling	193
5.16.1	Kapitalandele (aktier)	193
5.16.2	Stemmeretsbegrænsninger og ejerlofter	194
5.16.3	Kapitalejere	194
5.17	Selvejende sparekasser	195
5.18	Andelskasser	197

Indholdsfortegnelse

6	Kapital	198
6.1	Indledning	198
6.2	Indledende om kapitalkrav og kapitalkravsreglernes tre søjler	199
6.3	Kapitalgrundlagskravet og risikoeksponeringer (søjle 1)	201
6.3.1	Kreditrisiko – standardmetoden	205
6.3.2	Den interne ratingbaserede metode for kreditrisiko (IRB-metoden)	210
6.3.3	Standardmetoden for opgørelse af markedsrisiko	224
6.3.4	Interne modeller for markedsrisiko – Value at Risk	232
6.3.5	Modparts-, CVA-, leverings- og afviklingsrisiko ..	233
6.3.6	Operationel risiko	235
6.4	Vurderingen af det tilstrækkelige kapitalgrundlag og det individuelle solvensbehov	238
6.4.1	Bestyrelsens og direktionens vurdering af risici	240
6.4.2	Opgørelsen af det tilstrækkelige kapitalgrundlag og det individuelle solvensbehov	241
6.4.3	Forhold, der skal indgå i vurderingen af det tilstrækkelige kapitalgrundlag og solvensbehovet	243
6.4.4	Kapitalkravet som følge af det individuelle solvensbehov og Finanstilsynets fastsættelse af et individuelt solvenskrav og sanktioner ved brud	248
6.5	Kapitalbuffer	251
6.5.1	Kapitalbevaringsbufferkravet	253
6.5.2	Det kontracykliske kapitalbufferkrav	253
6.5.3	SIFI-kapitalbufferkravet	254
6.5.4	Konsekvenser ved brud på kapitalbuffer	255
6.6	Oplysningsforpligtelser (søjle 3)	256
6.7	Kapitalgrundlaget	259
6.7.1	Egentlig kernekapital (Common Equity Tier 1 (CET1) Capital)	260
6.7.2	Hybrid kernekapital (Additional Tier 1 Capital)	265
6.7.3	Supplerende kapital (Tier 2 Capital)	269
6.8	Det samlede kapitalkrav, overdækning og genopretning af kapitalen	270
6.9	Gearingsgraden	276

7	Pengeinstitutters risikostyring	279
7.1	Generelt om risikostyring	279
7.1.1	Politikker, risikoappetit og retningslinjer	285
7.1.2	Nye produkter og tjenesteydelser	287
7.1.3	Organisering, herunder interessekonflikter og funktionsadskillelse	287
7.1.4	Forretningsgange mv.	289
7.1.5	Kontroller	290
7.1.6	Intern rapportering	290
7.1.7	Risikostyringsfunktionen og den risikoansvarlige	291
7.1.8	Compliancefunktionen og den complianceansvarlige	295
7.1.9	Tilsynsdiamanten for pengeinstitutter	298
7.2	Kreditrisiko	300
7.2.1	Sammenhæng mellem kreditstyring og opgørelser af nedskrivninger og kapitalkrav	303
7.2.2	Erfaringer med årsager til store kredittab	305
7.2.3	Retningslinjer for kreditstyring i lyset af tabserfaringerne	326
7.2.4	Modparts-, afviklings- og landerisiko	372
7.2.5	Regler om store eksponeringer	374
7.3	Likviditetsrisiko	378
7.3.1	Liquidity Coverage Ratio (LCR) og § 152-krav	382
7.3.2	Krav om stabil finansiering, herunder NSFR	387
7.3.3	Tilsynsdiamantens likviditetspejlemærker	389
7.3.4	Generelt om øvrige krav til likviditetsrisikostyringen	390
7.3.5	Likviditetspolitikken	392
7.3.6	Bestyrelsens retningslinjer til direktionen på likviditetsområdet	393
7.3.7	Funktionsadskillelse på likviditetsområdet	394
7.3.8	Forretningsgange på likviditetsområdet	394
7.3.9	Intern rapportering om likviditetsrisiko	396
7.3.10	Aktivbehæftelse	396
7.3.11	Intradaglikviditetsrisiko	398
7.3.12	Likviditetsstresstest	398
7.3.13	Fundingplaner	399
7.3.14	Beredskabsplan	400
7.3.15	Opgørelse og vurdering af likviditetsposition og likviditetsrisici (ILAAP)	400

Indholdsfortegnelse

7.4	Markedsrisiko	402
7.4.1	Renterisiko	404
7.4.2	Aktierisiko	415
7.4.3	Valutarisiko	417
7.4.4	Råvarerisiko	419
7.4.5	Risici ved optioner og andre komplekse finansielle instrumenter	419
7.4.6	VaR-modeller	421
7.4.7	Markedsrisikopolitikken	423
7.4.8	Retningslinjer til direktionen og medarbejdere på markedsrisikoområdet	424
7.4.9	Kontroller på markedsrisikoområdet	425
7.4.10	Rapporteringen til bestyrelsen på markeds- risikoområdet	426
7.4.11	Øvrige krav til risikostyringen på markeds- risikoområdet	426
7.5	Operationel risiko	427
7.5.1	Politikken for operationel risiko	428
7.5.2	Bestyrelsens retningslinjer til direktionen om operationel risiko	432
7.5.3	Registrering af hændelser vedrørende operationelle risici	432
7.5.4	Analyse af pengeinstituttets operationelle risici	434
7.5.5	Rapportering om operationelle risici	435
8	Finansielle rapporter	437
8.1	Indledning	437
8.2	Rammen for aflæggelse af finansielle rapporter	439
8.2.1	Lov om finansiel virksomhed, herunder grundlæggende krav til finansielle rapporter	439
8.2.2	Anvendelse af Finanstilsynets regnskabs- bekendtgørelse hhv. IFRS	442
8.2.3	Anbefalinger og vejledning fra Finanstilsynet	445
8.2.4	Indsendelse af årsrapporten til Finanstilsynet	446
8.3	Årsrapporten	447
8.3.1	Ledelsesberetning, ledelsespåtegning og eventuelle supplerende beretninger	448
8.3.2	Resultat- og totalindkomstopgørelse	451
8.3.3	Balance	456
8.3.4	Egenkapitalopgørelse	465
8.3.5	Pengestrømsopgørelse	467

8.3.6	Sammenhængen mellem resultat- og balanceposter	469
8.3.7	Noter	469
8.3.8	Koncernregnskab	478
8.4	Delårsrapporter	481
8.5	Finansielle instrumenter, herunder dagsværdi og regnskabsmæssig sikring	482
8.5.1	Generelt om primære og afledte finansielle instrumenter	482
8.5.2	Dagsværdi, værdiansættelsesteknikker og dagsværdihierarki	489
8.5.3	Regnskabsmæssig sikring	491
8.6	Indregning og måling (værdiansættelse)	492
8.6.1	Udlån og tilgodehavender	492
8.6.2	Ejendomme og andre materielle aktiver	502
8.6.3	Immaterielle aktiver, herunder goodwill	505
8.6.4	Garantier og andre eventualforpligtelser	506
8.7	Særlige regnskabsmæssige forhold	508
8.7.1	Ledelsesafłønning, herunder variable lønandele	508
8.7.2	Leasing	510
8.7.3	Negative renter	511
8.7.4	Ophør med indregning, herunder repo/ reverse	512
8.7.5	Egenkapital eller gæld	515
8.8	Regnskabskontrol	515
8.9	Regnskabsregler på vej	519
8.9.1	Nye regler om finansielle instrumenter (IFRS 9)	520
8.9.2	Nye regler om leasing (IFRS 16)	527
9	Revision	529
9.1	Indledning	529
9.2	Organisatorisk reference og de tre forsvarslinjer	529
9.3	Lovgrundlag mv.	531
9.3.1	Revisionsbestemmelserne i selskabsloven og lov om finansiel virksomhed	531
9.3.2	Bekendtgørelse om revisionens gennem- førelse i finansielle virksomheder mv. samt finansielle koncerner	533
9.4	Revisors opgave samt tilrettelæggelse og gennem- førelse af revisionen	534

Indholdsfortegnelse

9.5	Grundlæggende forudsætninger for revisor	537
9.5.1	Kompetence og certificering	537
9.5.2	Uafhængighed og rotationskrav	539
9.5.3	Tavsheds- og meddelelsespligt, herunder rolle i forbindelse med Finanstilsynets inspektioner	543
9.6	Revisors revisionspåtegning	544
9.7	Revisionsprotokollater	547
9.7.1	Generelle krav til revisionsprotokollater	547
9.7.2	Finanstilsynets særlige rapporteringskrav	549
9.8	Intern revision	555
9.8.1	Grundlæggende krav til intern revision, herunder til revisionschefen	555
9.8.2	Intern revisions opgaver, ansvar og rapportering	558
9.8.3	Ekstern revisions anvendelse af intern revisions arbejde	560
9.9	Revisionsudvalg	563
9.10	Udvalgte væsentlige revisionsområder	569
9.10.1	Eksponeringer	569
9.10.2	Markedsrisikoområdet	572
9.10.3	It-området	574
10	Tilsyn med pengeinstitutter	576
10.1	Formål og forhistorie	576
10.2	Organiseringen af Finanstilsynet	577
10.3	Finanstilsynets tilsyn med pengeinstitutter, filialer af udenlandske banker m.fl.	581
10.4	Tilladelser, dispensationer, underretninger og indgreb	584
10.5	Finanstilsynets lovfortolkning	586
10.6	Inspektioner	587
10.6.1	Finanstilsynets inspektionsplanlægning	588
10.6.2	Forberedelse af inspektionen	588
10.6.3	Undersøgelser på kreditområdet	589
10.6.4	Inspektioner i gode tider	590
10.6.5	Undersøgelse af andre områder end kreditområdet	591
10.6.6	Undersøgelse af afgrænsede områder, herunder temaundersøgelser	592
10.6.7	Afsluttende møde og rapport til instituttet	593
10.6.8	Anvendelse af fremmed bistand og uvildige undersøgelser	594
10.7	Påbud, påtaler, risikoplysninger og politianmeldelser	594

10.8	Redegørelser om inspektioner og om øvrige påbud, påtaler og risikooplysninger	597
10.9	Overvågning af pengeinstitutter	598
10.10	Det Systemiske Risikoråd	600
10.11	Håndtering af kriseramte pengeinstitutter.	602
10.11.1	Godkendelse af genopretningsplaner.	603
10.11.2	Finanstilsynets beføjelser til tidlig indgriben	604
10.11.3	Afviklingsplaner	605
10.11.4	Krav til nedskrivningsegne passiver.	606
10.12	Tilsyn med SIFI-banker	607
10.13	Tilsynskollegier.	608
10.14	Det europæiske samarbejde på banktilsynsområdet .	610
10.14.1	Bankunionen.	611
10.14.2	Den Europæiske Banktilsynsmyndighed (EBA).	613
10.14.3	ESRB	615
10.15	Basel Komitéen for Banktilsyn.	616
	Stikordsregister.	621